

Єднання
заради дії

fama
custom research agency

ЧЕРКАСЬКА ГРОМАДА

Дослідження локальних політик і програм:
ЯК ВПО ДОЛУЧЕНІ ДО ЖИТТЯ ГРОМАД?

ПРОФІЛЬ РЕСПОНДЕНТІВ

Заступниця директора департаменту соціальної політики Черкаської міської ради, начальниця Управління розвитку соціальної сфери.

Управління відповідає за реалізацію соціальних програм та ініціатив у соціальній сфері від міської влади, виплат і субсидій для різних категорій населення.

Заступниця начальника Управління розвитку соціальної сфери департаменту соціальної політики Черкаської міської ради.

Очолює відділ соціальних програм і моніторингу реалізації соціальної політики.

МІСЦЕВІ ЦІЛЬОВІ ПРОГРАМИ ТА ІНШІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

За інформацією, наданою інтерв'юерами, у Черкаській громаді загалом зафіксовано шість місцевих цільових програм. Жодна з них не була призупинена.

У 2022 році прийнята програма надання підтримки внутрішньо переміщеним/евакуйованим особам у м. Черкаси, яка передбачає облаштування місць проживання для ВПО у громаді. Пізніше до неї додали захід про забезпечення гуманітарних наборів.

Про інші нормативно-правові акти, що стосуються ВПО, невідомо.

На момент проведення інтерв'ю у громаді зареєстровано до 30 000 внутрішньо переміщених осіб, серед яких ~1300 — люди з інвалідністю. Точної цифри респонденти не назвали.

Обсяги фінансування місцевих програм, що передбачають грошові виплати, збільшено. А от фінансування програми для слухачів Університету третього віку залишилося таким самим.

У 2022 році можливостями програм скористалися близько 26 500 жителів міста. Окремої статистики щодо кількості користувачів з-поміж ВПО респонденти не надали. Оскільки місцевих мешканців більше, ніж ВПО, вони частіше звертаються за соціальними послугами. Респондентки зазначають, що окремої статистики щодо статевої структури користувачів програм не ведеться, проте припускають, що переважно за послугами звертаються жінки.

За словами заступниці директора департаменту, немає потреби змінювати програми для включення особливих потреб ВПО, адже наявні програми поширюються і на переселенців. Проте, якщо у них загострюються чи виникають особливі потреби, фахівці із соціальної роботи звертають на ВПО особливу увагу.

Інформацію про можливості та зміни місцевих програм мешканці громади та переселенці можуть дізнатися на сайті департаменту соціальної політики та міської ради, на Facebook-сторінках структур, на місцевих Telegram-каналах, також інколи — на радіо.

Інформаційна довідка

Минулого року збільшився запит на користування програмою підтримки захисників України: на сьогодні у громаді – 300 членів сімей загиблих захисників, з яких до 10 осіб з-поміж ВПО.

Також у 2022 році за програмою соціальної підтримки сімей 70 матерів-переселенок, які народжували у м. Черкаси, отримали «пакунок малюка» від міської влади. В межах програми дітям ВПО з прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу вручили подарунки та запросили на новорічне свято. Крім того, діти з-поміж внутрішньо переміщених осіб мають право отримати путівки на оздоровлення та відпочинок.

Близько 1 500 осіб, серед яких є ВПО, отримали матеріальну допомогу з фонду міського голови та депутатів міської ради.

При центрі соціальних служб створено структурний підрозділ для роботи з сім'ями з дітьми, які проживають у притулку служби.

У Черкаській громаді внутрішньо переміщені особи похилого віку також відвідують Територіальний центр надання соціальних послуг і є слухачами Університету третього віку у відділенні денного перебування.

Особи та діти з інвалідністю, люди похилого віку можуть отримувати соціальні послуги в Центрі комплексної реабілітації «Жага життя». До того ж, особи цієї категорії з-поміж ВПО також зверталися до центру.

Опис місцевих цільових програм громади, названих учасниками інтерв'ю

Назва програми / Короткий опис	Чи діє наразі	Обсяг фінансування на 2023 рік, тис грн	Зміни в фінансуванні ¹
<p>Міська соціальна програма «Турбота»</p> <p>Надання матеріальної допомоги з фондів депутатів міської ради та міського голови; грошові допомоги та пільги окремим категоріям населення.</p>	Так	Дані відсутні	Збільшилося
<p>Комплексна програма соціальної підтримки захисників державного суверенітету та незалежності України і членів їхніх сімей – жителів м. Черкаси на 2022-2024 рр.</p> <p>Надання матеріальної підтримки для Захисників і Захисниць України, членів сімей загиблих Захисників і Захисниць.</p>	Так	Дані відсутні	Збільшилося
<p>Програма соціальної підтримки сімей м. Черкаси на 2021-2025 рр.</p> <p>Соціально-економічна підтримка сімей з дітьми (багатодітні сім'ї, сім'ї з прийомними дітьми), дитячим будинкам сімейного типу.</p>	Так	Дані відсутні	Збільшилося
<p>Міська програма соціального захисту окремих категорій громадян – мешканців м. Черкаси, які мають право на пільги відповідно до законодавства</p> <p>Надання особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, пільг на послуги зв'язку, придбання високооктанового бензину, на проїзд потягами приміського сполучення; забезпечення курортно-санаторними путівками чи компенсацією за санаторно-курортне лікування ветеранів війни.</p>	Так	Дані відсутні	Дані відсутні
<p>Програма надання підтримки внутрішньо переміщеним/ або евакуйованим особам у м. Черкаси у зв'язку із введенням воєнного стану на 2022 р.</p> <p>Облаштування місць проживання для ВПО.</p>	Так	Дані відсутні	Збільшилося
<p>Міська програма проведення культурно-просвітницьких заходів для осіб похилого віку, слухачів Університету третього віку</p> <p>Проведення культурних заходів.</p>	Так	Дані відсутні	Без змін

¹ За оцінкою інтерв'юєрів

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ВПО

Дискримінації в контексті надання соціальних послуг не зафіксовано. Місцеві цільові програми поширюються на внутрішньо переміщених осіб так само, як і на жителів приймаючої громади, а окремих змін до них задля ВПО не вносили. Переселенці, які опинилися у складних життєвих обставинах, можуть претендувати на пільги відповідно до своєї категорії.

Першочергово внутрішньо переміщені сім'ї потребують соціальної адаптації, згодом – соціально-економічної підтримки.

Програма «Турбота» передбачає забезпечення основними продуктами харчування деяких категорій осіб, і кожен із сім'ї може звернутися за послугою, якщо належить до пільгової категорії (наприклад, чоловік і дружина – обоє пенсіонери). Також за цією програмою ВПО часом звертаються за матеріальною допомогою. Одноразові виплати вони можуть отримати, якщо мають підстави, як-от хвороба чи надзвичайні ситуації (до прикладу, пожежа).

Завдяки програмі внутрішньо переміщеним/евакуйованим особам створюють умови для тимчасового перебування в місті та надання соціальних послуг: у будівлі колишньої дитячої поліклініки облаштували місце тимчасового перебування для ВПО, де зараз за різними оцінками мешкають від 150 до 180 осіб, в тому числі жінки з дітьми та особи з інвалідністю. Міська влада планує й надалі облаштовувати такі місця проживання в будівлях комунальної власності та робити в них капітальні ремонти.

Серед усіх внутрішньо переміщених осіб за гуманітарною допомогою часто зверталися жінки з дітьми.

Під час дослідження було виявлено такі перешкоди отримання переселенцями соціальних послуг:

Перешкода	Опис перешкоди
Відсутність реєстрації переселенця як ВПО у громаді.	Перешкода зафіксована. Для отримання грошових виплат необхідна довідка ВПО.
Відсутність зареєстрованого місця проживання у громаді.	Перешкода не зафіксована. Довідка ВПО прирівнює переселенця до мешканця громади.
Інфраструктурні перешкоди (головним чином – пересування містом).	Про перешкоду в інтерв'ю не йшлося.

НАЯВНІ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ПРАКТИКИ ВКЛЮЧЕННЯ ВПО ДО УЧАСТІ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

У Черкаській громаді створено Координаційну раду з питань забезпечення прав і гарантій внутрішньо переміщених осіб у м. Черкаси. До її складу входять представники місцевого самоврядування, громадських організацій, підприємств і безпосередньо внутрішньо переміщені особи. Очолює координаційну раду заступниця міського голови Марина Гаркава.

Серед інших форм залучення переселенців до самоврядування є наступні:

- **Форум для ВПО**, проведений влітку 2022 року, куди запрошували евакуйованих представників міських рад декількох міст і релокованого бізнесу.

Респонденти як приклад інших форм залучення переселенців до самоврядування зазначали також **працевлаштування на місцеве швейне підприємство**, що цілеспрямовано наймає переселенців на роботу. Однак варто зазначити, що працевлаштування у громаді не сприяє можливості ВПО брати участь у місцевому самоврядуванні та використовувати інструменти локальної демократії.

Висновок за результатом аналізу місцевих НПА:

Громада	Черкаська
Всього проаналізовано місцевих НПА	6
Кількість НПА, які потребують змін	4
Статут	1
Кількість програм і рішень, що стосуються виключно ВПО	0
Програми соціального захисту окремих категорій громадян	4
Кількість програм і рішень, що містять заходи, спрямовані на допомогу дітям ВПО	1

Відповідно до Статуту Черкаської міської територіальної громади, затвердженого рішенням Черкаської міської ради 30.09.2021 за № 10-25, членами територіальної громади міста Черкаси є жителі, які постійно проживають на території міста та інформація про яких внесена до Реєстру територіальної громади міста Черкаси, тобто місце проживання яких зареєстроване в громаді. Брати участь у здійсненні місцевого самоврядування мають право жителі міста. Право на участь у здійсненні місцевого самоврядування мають дієздатні повнолітні члени територіальної громади міста Черкаси.

Представник місцевої влади Черкаської міської територіальної громади згадував програми, якими передбачені пільги та допомоги для окремих категорій громадян, в тому числі якщо такі громадяни перебувають на обліку як внутрішньо переміщені особи. Однак положення згаданих програм, а також інші рішення місцевої влади, спрямовані на їх реалізацію, не передбачають такої можливості.

Так, наприклад, міською соціальною програмою «Турбота», затвердженою рішенням міської ради від 10.11.2017 № 2-2578, заходи якої спрямовані на надання соціальних послуг мешканцям міста, що знаходяться у складних життєвих обставинах, визначено перелік таких осіб, до якого не включені ВПО. Водночас визначено, що внутрішньо переміщені особи також потребують особливої уваги з боку міської влади.

Заходи, передбачені Комплексною програмою соціальної підтримки захисників державного суверенітету й Незалежності України та членів їхніх сімей — жителів м. Черкаси на 2022-2024 роки, затвердженою рішенням міської ради від 09.12.2021 № 15-17, спрямовані на осіб, місце реєстрації проживання яких зареєстровано в м. Черкаси.

Програма соціальної підтримки сімей м. Черкаси, затверджена рішенням міської ради 26.01.2021 № 3-42, передбачає заходи соціально-економічної підтримки сімей з дітьми — жителів м. Черкаси, але у програмі не зазначено, кого саме відносять до жителів міста.

Успішні практики

Заходами Програми надання підтримки внутрішньо переміщеним/або евакуйованим особам у м. Черкаси у зв'язку із введенням воєнного стану (рішення Черкаської міської ради від 22.12.2022 № 34-9; від 02.03.2023 № 38-14) передбачено створення належних умов для денного догляду, трудової та фізичної реабілітації осіб з інвалідністю з-поміж внутрішньо переміщених та/або евакуйованих осіб (зокрема проведення капітального та/або поточного ремонту будівель, приміщень комунальної форми власності, придбання обладнання, предметів та інвентаря, побутової техніки, меблів, телескопічного пандусу, автомобіля зі спеціальним підйомником); створення мультидисциплінарної мобільної бригади для інтеграції внутрішньо переміщених та/або евакуйованих осіб; забезпечення внутрішньо переміщених та/або евакуйованих осіб, які проживають у м. Черкаси, натуральною допомогою (придбання продуктів харчування та засобів гігієни); створення умов для надання адміністративних послуг соціального характеру внутрішньо переміщеним та/або евакуйованим особам.

Згідно з [Положенням](#) про територіальний центр надання соціальних послуг м. Черкаси, на отримання соціальних послуг у територіальному центрі мають право громадяни, які фактично проживають у м. Черкаси, або іноземці та особи без громадянства, в тому числі біженці, внутрішньо переміщені особи, які проживають у м. Черкаси на законних підставах, перебувають у складних життєвих обставинах, потребують соціальних послуг.

Діти з-поміж внутрішньо переміщених осіб і діти, які мають статус дитини, що постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, забезпечені безкоштовним харчуванням у комунальних закладах загальної середньої освіти.

Рекомендації:

1. З метою реалізації жителями Черкаської міської територіальної громади, в тому числі внутрішньо переміщеними особами, які перебувають на обліку в Черкаській міській територіальній громаді, права на безпосередню участь у місцевому самоврядуванні, внести відповідні зміни до Статуту, затвердженого рішенням Черкаської міської ради 30.09.2021 за № 10-25.
2. З метою посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, усунення перешкод для отримання пільг і допомог особами, які перебувають на обліку в Черкаській міській територіальній громаді як внутрішньо переміщені особи, внести зміни до нормативно-правових актів, що визначають порядок надання пільг і допомог окремим категоріям населення Черкаської міської територіальної громади, зокрема до Міської соціальної програми «Турбота», Комплексної програми соціальної підтримки захисників державного суверенітету та Незалежності України та членів їхніх сімей – жителів м. Черкаси на 2022-2024 роки, Програми соціальної підтримки сімей м. Черкаси тощо.

Правове обґрунтування

Стаття 33 Конституції України. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання.

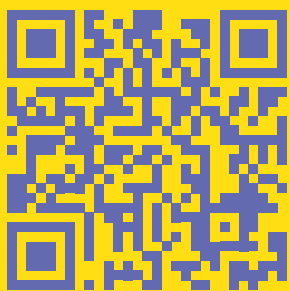
Стаття 5 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи засвідчує місце проживання внутрішньо переміщеної особи.

Стаття 2 Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». Громадянам України, а також іноземцям та особам без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, гарантуються свобода пересування та вільний вибір місця проживання на її території, за винятком обмежень, які встановлені цим Законом.

Стаття 3 Закону України «Про місцеве самоврядування». Громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад.

Забороняється будь-яке обмеження права громадянина України брати участь у місцевому самоврядуванні, **зокрема залежно від терміну проживання на відповідній території.**

Запропоновані зміни також забезпечать приведення місцевих нормативно правових актів у відповідність до положень статті 64 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також уникнути порушення, передбаченого статтею 119 Бюджетного кодексу України.

www.yednanniazaradyii.org.ua

Це дослідження стало можливим в межах програми «Єднання заради дії», що реалізується IREX разом з Благодійним фондом «Стабілізуєшн суппорт сервісез» та за підтримки Державного департаменту США.